

Září 2021

VIZE VZDĚLÁVÁNÍ

Tomáš Hamberger

Shrnutí

V tomto textu jsou popsány nedostatky českého vzdělávacího systému, které velikou měrou přispívají k tomu, že české školství stagnuje a nedokáže reagovat na výzvy současného, moderního a technologického světa. Dokument dále předkládá konkrétní kroky a změny, které by náš vzdělávací systém akcelerovaly a zařadily ho tak mezi úspěšné vzdělávací systémy, jako mají například ve Finsku nebo Dánsku.

Kvalitní vzdělávání je předpokladem pro formování osobnosti jedince a pro jeho další životní a profesní uplatnění. Celoživotní vzdělávání je zase důležité pro uplatnění celé dospělé populace. Dnešní společnost totiž vyžaduje větší nároky na uchazeče a jejich schopnosti. Vzdělávání se tomu musí přizpůsobit, aby umožnilo všem jeho účastníkům plnohodnotný život. Blíží se volby a téma vzdělávání velmi rezonuje napříč celým politickým spektrem. Někdo prosazuje to, druhý zase ono. Každá politická strana má nějakou vizi, nějaký plán. Zaměřují se ale opravdu na to podstatné? Pokusím se popsat nejdůležitější výzvy českého školství tak, jak je vidím já.

Hlavní body

- Rovný přístup ke vzdělávání.
- Zvyšovat plat učitelům nestačí, investovat se musí mnohem více, a nejen formou peněz.
- Klíč úspěchu tkví ve všestranném rozvoji jedince.
- Slepé uličky v našem vzdělávacím systému a nemotivovaní studenti.
- „Chci být lektorem jógy.“
- Co o našem školství řekl covid-19?
- Výuka na dálku s sebou přinesla i nová rizika a hrozby.
- Školy jsou pro stát skvělým nástrojem, jak zajistit občanům své země kvalitní život a budoucnost.
- Nejen vzdělávání dospělých, ale i um kritického myšlení je cestou k lepší společnosti.
- Aktivní přístup a ochota učit se novým věcem bude nejen pro dnešní mládež klíčovou dovedností.

Rovný přístup ke vzdělávání jako základní kámen každého kvalitního školství

Rovný přístup ke vzdělávání vždy byl a bude mou hlavní prioritou a netěší mě, když vidím, jaké jsou rozdíly v dostupnosti a kvalitě vzdělávání v rámci jednotlivých krajů v České republice. Příkladem, jak řešit tento problém nám může být Finsko, kam jsem za poslední čtyři roky podniknul několik návštěv a stáží do finských škol a musím říct, že tam mají skutečně skvěle propracovaný vzdělávací systém, který ovšem není vůbec složitý. Finům jde v podstatě pouze o to, aby dítě ze severu země, skoro od polárního kruhu, dostalo stejné vzdělání, jako dítě navštěvující školu v Helsinkách. Aby se tak mohlo stát, předcházela tomu školská reforma, která sjednotila rámcové vzdělávací programy, omezila víceletá gymnázia a soukromé školy s cílem vytvořit stejně kvalitní veřejné základní školy v celé zemi. Samozřejmě to nebylo tak jednoduché, ruku v ruce se změnami ve společnosti probíhala reforma vysokého školství a zejména reforma pedagogických fakult, které od té doby produkují nové učitele, opravdové profesionály. Také není divu, že o studium pedagogických fakult je ve Finsku obrovský zájem, a dostat se na tento obor je těžší než se dostat na studium medicíny.

Zvyšovat plat učitelům nestačí, investovat se musí mnohem více, a nejen formou peněz

V České republice se musí začít více investovat do vzdělávání. Školství musí být na všech úrovních státní správy vždy prioritou číslo jedna. Pokud totiž nebudeme na kvalitní vzdělávání a školství nahlížet, jako na skutečnou potřebu pro blahobyt a plnohodnotný život nás a našich dětí, bude náš vzdělávací systém, ale i naše společnost nadále v rámci Evropy průměrná.

Na jedné straně je tedy dobře, že se nyní učitelům zvyšuje plat, ale samotné peníze jim prestiž nepřidají. Učitelé by měli dostat více než jenom vyšší finanční ohodnocení. Měli by dostat důvěru a čas. Důvěru, že vzdělávají naše děti, jak nejlépe dovedou a dostatek času na přímou pedagogickou činnost. Každý učitel a ředitel se polovinu svého času věnuje mnohdy zbytečné administrativě, tu vykazování pro zřizovatele, tu pro ministerstvo školství, tu pro českou školní inspekci. Více důvěry a času, méně administrace je za mě další důležitá priorita českého školství.

Klíč k úspěchu tkví ve všestranném rozvoji jedince

Další výzvou a důležitým úkolem pro jakoukoliv vládní stranu by mělo být, aby každá škola dokázala žáka a jeho osobnost rozvíjet všestranně. Není dobrým příkladem, když slyšíme, že současní žáci nejsou za celých devět let povinné školní docházky vedeni k manuální zručnosti nebo k technické gramotnosti. Představte si, kdyby na školách nebyla hudební nebo výtvarná výchova, kolik nadaných dětí a talentů by nebylo objeveno, kolik dětí by nenašlo v těchto oblastech koníček a zálibu? A proto je tolik důležité, aby školy dětem umožňovaly všestranný rozvoj osobnosti. Umění, sport, jazyky, ale stále dosud upozadované řemeslo a technika. Kdy jindy bychom měli věnovat technice takovou pozornost než v současné technologické době, v době průmyslu 4.0. Tato dynamicky se měnící oblast bude zaměstnávat naše děti, současné školáky, a pokud je ve škole nebudeme seznamovat s touto technikou a novými technologiemi, bude pak pro ně složité najít si dobré pracovní uplatnění. Každá škola by měla být vybavena moderní dílnou, kde mimo tradičních řemeslných nástrojů budou mít žáci k dispozici také moderní techniku a technologie, tak jak je dnes zejména v oblasti průmyslu 4.0 běžné. Nové technologie zkrátka ve školách potřebujeme.

Slepé uličky v našem vzdělávacím systému a nemotivovaní studenti

Další věc, kde náš vzdělávací systém velmi pokulhává, je přechod žáků ze základních škol na střední školy technického zaměření a střední odborná učiliště. Když opomenou fakt, že je o studium techniky a řemesla obecně nízký zájem, tak pak ještě existuje velké množství studentů, kteří si technický obor nebo řemeslo vybrali a neví vůbec proč. Nemají žádnou motivaci a nevidí žádnou perspektivu jejich studia a budoucího uplatnění. Tři nebo čtyři roky někam docházejí, nějak školu ukončí a většinou začnou pracovat ve zcela jiném odvětví. Není těch let škoda, ptám se? A právě tady je skvělý prostor pro náš stát a vzdělávací subjekty, které musí začít dnešní mládeži nabízet velmi kvalitní vzdělávání v jakémkoliv oboru, a když budou chtít studovat dále, tak jim to musí náš vzdělávací systém umožnit tak, aby bylo možné pro každého mladého člověka projít cestu k vytouženému povolání a opravdovému mistrovství, takovou cestu, kterou mohou začít jako 15 letí učni a dokončí ji třeba ve 23 letech jako inženýři či mistři svého oboru a hlavně budou mít motivaci stále se vzdělávat. V první řadě musí být odstraněna slepá místa z našeho vzdělávacího systému tak, aby byl systém průchozí a umožňoval pokračovat ve vzdělávání nehledě na to, zda jste student gymnázia nebo učeň odborného učiliště a také musí být atraktivně nabídka středoškolských studijních oborů. Dá se v České republice studovat 3D tisk nebo herní design či game art? Bohužel podobných příležitostí je velmi málo. Zkrátka nabídka musí být pro dnešní mládež široká a musí reflektovat trendy a současný a budoucí pracovní trh.

„Chci být lektorem jógy“

K této problematice mám zajímavý příběh z mé jedné cesty do Finska, kde mi ředitel odborného učiliště v Helsinkách povídal, že i kdyby bylo žákovo vysněné povolání lektor jógy, tak oni pro něj tento obor otevřou a umožní mu obor studovat a stát se odborníkem v této oblasti. Finský vzdělávací systém je na tyto situace dobře připravený a dokáže na ně pružně reagovat. A právě takové pružné vzdělávací instituce potřebujeme i u nás. Takové, které tu budou pro dnešní mládež, pro jejich skutečné potřeby a pomohou jim růst a dosahovat jejich snů. Představte si střední školu, jako místo, kde by každý student našel to, co opravdu chce, čemu se chce věnovat a nemusel se přitom přizpůsobovat nabídce. Je to jako, když jdete do obchodu si koupit boty, máte nějakou představu, přijdete do obchodu, vidíte boty, které nejlépe odpovídají vaší představě, tak si je koupíte. Může se ale stát, že v obchodě vyzkoušíte zcela jiné boty, které jste si ani nedokázali představit, že by se vám mohly líbit a ony vás zaujaly natolik a vy si je můžete koupit. Podobnou šanci by měl mít každý mladý člověk, který má nějaké představy o své budoucnosti, které se mohou několikrát změnit. Ale co když již student druhým rokem studuje přírodovědné gymnázium a zjistí, že by rád studoval něco jiného? Máme dostatečně flexibilní vzdělávací systém, který by tyto případy dokázal bez jakýchkoliv problémů zohlednit?

Co o našem školství řekl covid-19?

Ani našemu školství se nevyhnula pandemie covid-19. Školy a učitelé se této nové situaci postavili čelem a za to jim patří obrovské uznání. Uznání za to, jak mnohdy s nedostatečnými technologiemi a možnostmi zajišťovali výuku a vzdělávání na dálku a nenechali své žáky, studenty a jejich rodiče ve štychu. Učitelé sami nastartovali tolik potřebnou digitalizaci školství a bude nutné jim tuto reformu pomoci dotáhnout do zdárného konce. Úspěch se dostaví jedině tehdy, pokud stát dokáže školám pomoci s nastavením bezpečné školní digitální infrastruktury.

Výuka na dálku s sebou přinesla i nová rizika a hrozby

Určitě se vám vybaví, jak někteří učitelé v rámci výuky na dálku bojovali ve videokonferenčních hovorech s nezvanými trolly, kteří se jim snažili narušit jejich výuku například tím, že jim na obrazovku veřejně sdíleli nevhodný obsah. Každý pedagog, který si tohle zažil, vám jistě řekne, že to nebylo nic příjemného a co horšího, řekne, že nové technologie používat už nebude. A to přece nikdo nechce. Školy musí být upozorňovány zejména na to, že čím více se budou ve školách používat moderní digitální technologie, tím více se školy vystavují riziku kybernetické kriminality a tím více je pro ně důležité mít zabezpečenou školní digitální infrastrukturu. Dovedu si představit ty učitele, kteří se během pandemie po večerech učili ovládat moderní digitální platformy, virtuální třídy a další technologie, které by jim umožnily spojit se se svými žáky a nikdo je neupozornil na ta kybernetická rizika s těmito technologiemi spojená, což pro ně muselo být strašně demotivující. Musí být začít brána kybernetická rizika vážně a musí být školám poskytováno dostatečné množství informací a podpory například se zaváděním minimálních bezpečnostních standardů pro jednotlivé stupně škol. A to, co se bude říkat o kybernetické bezpečnosti učitelům, musí být dvakrát řečeno i žákům a studentům.

Školy jsou pro stát skvělým nástrojem, jak zajistit občanům své země kvalitní život a budoucnost

Výhodu mají ti, kteří jsou v současnosti aktivními účastníky vzdělávacího procesu. Máme tady ale mnoho dospělých, kteří už mají studia dávno za sebou, a zde vidím další výzvu českého školství. Vzdělávání dospělých je ve vyspělých zemích západní Evropy běžnou součástí vzdělávacího systému. Díky tomu se významně zvyšuje životní úroveň občanů daného státu. V České republice nemá zatím vzdělávání dospělých nebo také celoživotní vzdělávání tradici. Je to pouze něco, o čem se mluví. Česká republika si musí vybudovat kvalitní systém vzdělávání dospělých tak, aby měl každý dospělý možnost zvýšit si svou odbornost nehledě na dosažený stupeň vzdělání.

To ale není jediný důvod, proč bude důležité zajistit dostatek příležitostí ke vzdělávání dospělých. Podívejme se opět na pandemii covid-19 a masivní šíření dezinformací napříč celou naší společností. Vymyšlené, nepravdivé, zastrašující informace o průběhu pandemie a samotném onemocnění covid-19 přinášely do naší společnosti špatnou náladu, někdy až nenávist a zlobu. Zlobu na vládu, na authority, na lékaře, na kohokoli, koho se dezinformace týkaly. Lidé na celém světě, protože to není problém jenom České republiky, s těmito nebezpečnými informacemi přicházeli a přicházejí denně do styku, zejména na sociálních sítích a bohužel mnoho lidí je vzalo za své a uvěřilo jim. Vytvořili si vlastní sociální bublinu a každý den vyhledávali podobné dezinformace, v době pandemie nejčastěji o koronaviru, a jejich zloba rostla.

Nejen vzdělávání dospělých, ale i um kritického myšlení je cestou k lepší společnosti

Dnešní děti a mládež mají velikou výhodu, protože se učitelé v našich školách stále více věnují kritickému myšlení. Kritické myšlení je skvělé, neboť když se děti naučí kritickému myšlení, tak dokážou velice dobře odhalit dezinformace. Je skvělé, že stále více učitelů vede své žáky ke kritickému myšlení, k ověřování zdrojů informací a dalším dovednostem, které se jim budou v dnešní informační společnosti hodit. Dospělí tyto příležitosti moc nemají, a proto musí být zajištěno, že i oni, v případě svého zájmu, budou mít dostatek možností naučit se kritickému myšlení a podobným užitečným

dovednostem. Systém celoživotního vzdělávání musí být dostupný, s pestrou a aktuální nabídkou vzdělávacích programů pro dospělé, ale i pro seniory, neboť i oni jsou aktivními uživateli moderních technologií a sociálních platforem a je potřeba jim umožnit zvyšovat jejich dovednosti tak, aby se v dnešním moderním světě a zejména ve virtuálním prostoru cítili bezpečně a dokázali například odolat různým internetovým šmejdům, kteří právě na seniory stále častěji zkouší své triky a podvody. Zkrátka, až se na celoživotní vzdělávání začneme dívat jako na něco, co je chtěné, běžné, normální, co nám může zajistit lepší budoucnost a za co se kdokoliv nemusí stydět, ba naopak, tak má naše země skvěle nakročeno k blahobytu a prosperitě. Nejen tedy dnešním dětem a mládeži, ale i dospělým je potřeba ukazovat cesty k jejich dobré budoucnosti, k dobrému uplatnění na pracovním trhu, prostě *My skills, My future*.

Aktivní přístup a ochota učit se novým věcem bude nejen pro dnešní mládež klíčovou dovedností

Jako poslední téma, které vnímám jako klíčové, uvedu nutnost rozvíjet jemné dovednosti. To je totiž něco, co každému z nás pomůže k úspěšnému začlenění do dnešní společnosti. Jemné dovednosti spočívají především v umění komunikovat a spolupracovat v týmu. Účastníci tohoto stylu učení jsou vedeni k tvůrčímu a týmovému řešení problémů, k vytváření reálných sociálních sítí a schopnosti prosadit zde svůj názor, ale i přijmout názor druhých. Učitelé, kteří se rozhodli takto vyučovat používají různé modelové situace ze současné společnosti, ze současného pracovního trhu, který je různorodý, proměnlivý, a právě aktivní přístup a ochota učit se novým věcem bude nejen pro dnešní mládež klíčovou dovedností. V tomto ohledu se ale máme ještě stále co učit od zemí jako je Dánsko, Norsko nebo Finsko, kde se jim tyto principy již podařilo pevně ukotvit v jejich společnostech. Občané těchto zemí si uvědomují, že současná doba a pracovní trh si vyžadují jiný druh dovedností a znalostí, než tomu bylo v minulosti a že změnit druh práce i několikrát za život není projevem nezpůsobilosti, ale je to jev zcela přirozený. Takové nastavení mysli pak musíme začít prosazovat i u nás v České republice a ukázat našim občanům, že každý má právo na lepší budoucnost a že cesta k ní může vést přes další vzdělávání a získávání nových profesních kvalifikací. Spokojení občané jsou tak nejdůležitější složkou pro blahobyt naší celé společnosti.

Autor

TOMÁŠ HAMBERGER

Analytik

Tomáš Hamberger je pedagog prosazující moderní trendy ve vzdělávání, zabývá se prevencí kybernetické kriminality a na toto téma pravidelně realizuje vzdělávací projekty pro děti a mládež. Dále je členem Klubu aktivních ve vzdělávání. Během pandemie covid-19 založil projekt Digitální pohotovost 4.0 pomáhající školám zvládat distanční výuku a vzdělávání. V současnosti působí jako poradce náměstkyně ministra průmyslu a obchodu pro oblast digitalizace a inovací a technického vzdělávání a jako poradce předsedy vlády České republiky pro oblast školství.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz